

3 нашого життя.

Далекі близкавиці і близький клопіт—Виборча процедура замість кампанії...—Мов по писаному... «Нижчих настроєній»... Жарті непотрібні і сміх з людей статечних. Порожня форма... Геройство на посміші... Точні науки не бояться, а на те схильності...—Гармонійний парламент, або наука, як підлати начинчість...—Гарнір до редакційної локшини...—З гарніром чи без його?—Виборча утопія.—Силою інерції.

Далекі близкавиці, що замиготіли вчасті, пророкуючи величі бурою ін близькому Сході а може їх ще до нас близиче, у нас поки що одбиваються насамперед тим, що зменшилось зацікавлення вибором до Державної Думи. Зацікавлення те, як так зведене вже по самі вікуди, ото зовсім собі погасне. Правда, виборча процедура, що саме на перших стадіях одбулася, напевно дошкандібаса собі благополучно до самого жінка; спідком за «упноваженнями» обираєтимуть «виборників», ті—послі, і за місяць—дза на—ново росточі своєю „право“ «зовнішнє „роботоспособне“, а ще більш „міністророслушна“, четверта Дума»; може бути, що опріч самої увереності вона її дезяку іншу матиме одміну, напевне певнеличку, од небіжки своєї попередниці. Все це, певна річ, так,—але говорити з цього приводу про «виборчу кампанію», про «голос громадянства», «виявлення волі виборців» і т. ін. інажко, а слухати соромно. Це по-просту виборча процедура, бліда тінь виборів, прикра повинністю для одних, порожня формальність для інших, нарешті щось непримінне, що десятою дорогою обмінаєш, для найбільшої маси виборців, а для всіх разом—обрида комедія парламентаризму без парламенту, конституційного життя без конституції, громадянських обов'язків без громадян.. Для всіх це комедія—і для лівих, і для правих однаково, дарма що перші відійшли і голови навіть не показув-

яють, а другі згорда декламують відомий афоризм: «в надежді слави і добра гляжу вперед і без боєзansom». Кажу—однаково, во всі і ті, кого усієї сили „тащуть“ до Думи, і ті кого так само в усієї сили туди „не пущають“,—чудово розуміють, що гроють саму комедію, що близьке майбутнє аже акуратненько розписано і розлівано, і так має бути, як пан-Бір пріказує, а він явно, раз-у-раз так приказує, як його преосвяченості хочеться. В поодиноких вицідках, звичайно, може бути боротьба—млява, як і все тепер у нас; по деяких місцях виборці можуть „че опрацювати довірії“ і розбити начальственні ваді; але взагалі все моя по-писаному одбувається. Духовенство чорною хмарою гуше на вибори і обірася своїх; звичайний виборець уперто тікає од виборчих ура; націоналісти в спільноками удають що-радіють; підсвірені в лівому, „образів-мисел“ кожного вечора, лягачо спати, згадують пари Давіда і всю кроткоть його... Усе як спіл, усе „обстоить благополучно“. І велику має радію той становий пристав, що під „гарячий“ передвиборчий час дово-див по начальству: „істежкій місяць по всему ввіреному місту ставу низких настроїння“... не... не... а лише вибывають і бики простяга мелкі крахи і скота“ *). Велику, кажу, рапа-має дотепній служака, хоча, звичайно, і не все.

Жлатя—найбільший юморист і цим разом воно виблискує геройство, і цим разом воно виблискує «жартами зе-потребними» і „робить собі сміх з людей статечних“. Хоч як намагалася статечні люди ознайомити, що й у нас по-людські „виборча кампанії“ провадиться—воно устами такої безперечно видавоючої людини як вищеречені становий пристав, відповідає: «ніжаківські настроїв».

Статечні люди в усієї сили викли-

кають виборця, умовлюють його страмляти, розгортають перед ним то при-надії, то огидні перспективи, а життя зацікнуло того сподіваного вибор-ця в іншій кут і звідти не пускає. Статечні люди усилковуються зробити виборчу кампанію, створити юд-ські обставини для виборів, а життя попускає собі лишень на виборчу процедуру. Робить все „по щучому величизні“, мовляв старшина з „По ревізії“: раз-два—і пішли од во-лостей уповноваженими ті самі Васи-лі Миронович та Шаластані Сала-товичі, а сторожові при розправі при-падає хіба зловінні вищтувати, „скіль-ки зосталися дні служити до года“; раз-два—і посунула цілою лавою ра-софорні виборці, що враз страшенно по-політикою „запікалися... а наїзду начальства; раз-два—і зник, мов крізь землю пісов, звичайний виборець, злякавшись тих перетин, що настя-влено скрізь по шляху до виборчих скринь. І все це націо... пудко, пудко, мов в повинності. Дух немаживого, лишилася сама форма порожня і тому никому не спікава.

Недавно в нашій газеті, а ще по-перед того в „Річи“, писалося про геройство, яке повинне виявити виборець, щоб наперекір усій стахії та-ки подати свій власний, не фальшиво-ваний на націоналістичний копал, голос. Що й маєти—геройства спрапо-ді потрібно, щоб це зробити за на-шах обставин. І геройства того що-це не видіс... А не видіс, на мою дум-ку, не через те, що перевалася герой, що виборці однім лицем на подо-хливих заїздів перевернулися—зовсім. Справжніх героїв взагалі не гу-сто на землі, але бувають моменти—самі моменти лиш,—коли ї звичайно сира людина, не герой, спроможеться на геройський учинок. Тих троє, що погляді під Тернопіллями, напевне не з самих героїв складались, а бу-ли там і звичайні собі люди—це з одного боку. А з другого—візьміть

справжнього героя й поводіть його по наших передвиборчих міттарахах: з участка до управи і назад по де-сять разів, щоб довести своє право і поспісти до виборчого спаска, поспішіть потім за десятки верстов по осінньо-му бездоріжжі в глухий кут на ви-бори, щоб вибрати усього тільки „упо-новованого на виборчому“ (це щось на зразок класичного—„пана підпі-саря пан підпісарій“) або її того ме-ші—і будьте певні, що ніякий герой того не відергнеть і з половиною до-рого утіче. Плюсне, махнє рукою—проілавдай, мовляв, та право виборе—її утіче. Утіче, не вважаючи на все геройство своє, або краще скла-шувши як-раз через те саме герой-ство. Геройство тільки на менш ося-ваш життя, але перманентного яко-гоє геройства ви не побачите—ни-хто такої проби не віддергнеть день-у-день протягом кількох місяців, та-ще за-для чого? Геройство можна по-казати за-для чогось справді велич-нього, але за-для Думи, про яку ще не вівів напевно не знати, чи „законо-давав“ вона чи тільки „законодар-ча“—цього злов же ніякий герой не докаже. Геройські вчинки можуть проідикатися лише під час високого напруження, а чи ж до геройства тути, коли живого духа не чути, коли „ніжаківські настроїв“? Тим то „гло-бодлашанія спробувати такі своєї сили, виявити, мовляв, оте геройство, —та як згадає, що й геройство ки-нець-кінем і на що, бо знов по-спів-ної повинності громадянської, що звідси виходить! Ні, не трати, куме, силы... Та хоч і рад бы, може, що отої „кум“ ніжаківські настроїв“... Коля вже навіть кн. О. Трубець-кій прозір і додався, що не варт такої, як вона єсть, Думи зберегати, то що вже говорити про менш ук-ла-дистів людей!..

Отже наперекір усім закликам до геройських учинків, під дорівняння та

а становий пристав браво рапортує —„никаких настроєній“.

Справді—за наших обставин ге-роїство під час виборів тільки на посміх іздається. Вже самий закон виборчий перечислив і перешерету-вав виборців та, що леді тисячна ляжася частини ІХ проскуває крізь гус-те сито. Далі йдуть інші способи на виборці. Виборча арифметика 3 іюня вибліскуче доводить, що має сенсна частка даліко, безміро більша за величезне ціле. Виборча статистика викидає в списки безліч людей, бо не дорозуміється біда, як Іх по бать-кові величують. Виборта геометрія посилала виборців з Києва до Мака-рова. Виборча логіка наїзує—що ігруменові можна, та братії зас... А все це—і арифметика, і геометрія, і логіка і всякі інші „точні“ науки, покликані на допомогу виборчій про-цедурі, тутром промовлюють вибор-цеві: сунься, куме, на дно і не трати, куме, силы. Во вже коли поступов-цим доводяться ставити за виборчий лузунг—давайте люде добри голosi за тих, хто проти „Марковського за-свята“, або кадетам підтримувати священиків, аби Марков не прой-шов“), то що вже тут про геройство згадувати! Ні, не трати, куме, силы... Та хоч і рад бы, може, що отої „кум“ ніжаківські настроїв“... Коля вже навіть кн. О. Трубець-кій прозір і додався, що не варт такої, як вона єсть, Думи зберегати, то що вже говорити про менш ук-ла-дистів людей!..

*) „Кіевская Мисль“, ч. 262.

нагади про громадську повинність, без жадного натиску на бойкот Думи — сам собою склався такий настрій, що дуже нагадує собою бойкот. Словами такого нікого майже не промовив, а на ділі щось дуже на те скідається. Звичайно бойкотом цієї байдужості в апараті назвати не можна, бо саме розуміння бойкоту підсочує нам на думку щось активне, якісне доцільні заходи. В теперішній виборчій процедурі нічого такого не бачимо, — тут є все, що хочете, тільки не «зводний», активний протест проти давніх правових обставин. Можна це назвати умисливаними руки, бажаннями мати святій спокій, тільки не бойкотом, що ставить собі певну мету і йде до неї наперед обіграним шляхом. Одній пасивний в конечності, а неминучості характер виборчої процедури заставляє пожалувати назву за тактикою справжнього бойкоту, хоч би скільки сумнівів викликає що до себе останній. Уявити тільки собі „парламент“, у якому б жаден „лівак“ не пускав загальну гармонію, в якому б Пурішкевич за голову правив, у центрі засидли б Валій-Марков з Валій-Шульгином та славетним Анатолем Івановичем Савенком по боках, а крайній лів індепендуз би десяток другий оклястистських недобитків — то либо од самої думки стали. Не анало, чи тільки „скучно“ без Шандарева було б тоді ді Коковцеву, а чи не заголосив би він — та дайте ж хот одного, хоч поганістю якого, але справжнього „лівака“! І коли б такий „гармонійний парламент“ сам не розбігся, — вважаючи на „депутатські діти“, патроти цього, певна річ, не зроблять, — то розпустити довелось би його як крамольні дві перші Думи, і що видівше то краще, бо нікого не годен витримати „въ большомъ количествѣ“ гармонії з Пурішкевичем, Валій-Марковом та Савенком. За що наше, а за це сміливо можна ручитися.

І не тільки пікаво було-б поглянути на такий ідеально-гармонійний парламент, що то він нарібови б, а навіть користь і наука в того буда-б чимало. Звичайно, не нам наукова, а тим, хто домагається „работоспособной“ Думи, пе було-б таме дощукове втішенням а контаго, а яким по силі не можуть ніякі позитивні докази порівнятися. Доводите, скільки хочте, що тільки з боротьби думок нарощується истинна, що парламентську роботу робити можна тільки тоді, коли за нею стриваються заступники всіх думок та наїрмів, що з гармонією, та ще під такий повний загадкової непевності час, далеко не заідеш — усе це занадто „теоретично“ для наших високих політиків, усе це „шаблон в гнізлах європейських зразків“, негодящий для нас, бо ми-ж „самобітні“ і своїм власним шляхом ідемо. Ну, то нехай би вже на всю широчину і розгорнулась ота „самобітності“, нехай би ціо не перебивало високим політикам бігти своїм власним шляхом... Пес, кажуть аж дота не начинеться плакати, доки воді в уху не наберє — то хай-бі вже швидче набірала наші політики коли цього обміннуть не можна, і що дужче, то в пам'ятку більше буде: більш і синякуватимуться, що виплисти. А коли й не виплинуть біда теж не везе: інші знайдуться. Як спроба, як наука досідом та ж гармонійна, одним лицем чорно-жовта Дума буде-б такою водою в уху нашим політикам, писля якої вже не можна буде-б не плакати, — хіба що зразу вже на дно пускатися.

Та і з другого боку гармонійний парламент не може викликати ніякого страху. Гірше не буде, як е, божі тімер, коли „якъ въ лучшихъ домахъ“ і правило маємо, і центр, і опозиція, практично всі справи рішать по своему ті-ж таки Пурішкевичі з Валіями всяких рабін, „Голоси опозиції“ — то тільки гарнір до неми-

вчої реакційної локшини: локшина живиться, а гарнір попросту викидають. Іні реакційну локшину з гарніром — взимо і без його: на смак од того гірша не буде, бо той самий кухар ІІ вартиме, той самий Пурішкевич мішатиме, а Шульгин солитиме. І тепер круто замісює ця тепла компанія, та ще й нахвалиється на всіхих „ладжіях“, — от і зробити-б та-ку вітху, щоб без них замісувала. Єсть закони природи, які крутише не дають замісити, усе ода чи в нахваликами чи без них. До крайньої межі й так уже дійшли в З-й Думі і подіялися просто вже нікуди.

Але це, звичайно, утопія, фантастичні думи, фантастичні мрії. Раз поставлена на відповідку колою, виборча процедура силою самої інерції докатиться до кінця. Іде ййтіме, теж силою інерції, боротьба між „лівими“ і „празмізми“, певна різ у межах, що називати на соколине око бравого пристава не здається „настроєнім“. Протя вонці й охоти втягнуті в цю процедуру, теж силою інерції, подаватимуть виборчі голоси за „излюбленнихъ людей“. Проскочить, не вважаючи на всі заходи, й невеличке число послів з опозиції, аби про людське око, для духу та на роспід будла, — какъ въ лучшихъ домахъ“, мовляв. Отже всі справи в майданій Думі та само будуть ставитися на обмірювання, тає саме словесні баталії одбуватимуться й так само амагатамуться на голосах праві і ліві, інже буде й попереду. Хочемо чи не хочемо, а торкатимуться там і нації величних спрів, — значить, мусимо дбати, щоб торкались іх ходи пристойніше. Отже доводиться ре-гастирувати факти, вгадувати настрой розшукувати тенденції „моменту“. Невдача че, коли по правді говорити, та, робота, але і Й треба робити, тим то до неї й обернемось далі.

Сергій Ефремов.

З нашого життя.

Ще раз про „настроєнія“.—Делікатна матерія...—Всілика помилка!—Найгучший настрій.—Незадоволення зверху до низу.—Нові улюблени ділі!—Екстремні заходи із „розумієм язиц“!—Альменька задоволеніх.—Східне повідомлення про російський життя.—Ісааків, але без сорочки.—Ізисівра!—Погибла на Купер'янів, Усолі!—Наїздивши крик!—Самима истинно-руською губернії!—Крим сельний.—Націоналістична Гекула!—Добрий іхок і родова земля.—Колись і тепер!—Українсько-центропром виробничої процедури!—Сига припада.

Отже,—„никакихъ настроєній“... В гарячий виборчий час, на склі, склаху так, жива політичного життя, коли воно повинно блеклотом клекотіти—нема чого жити, нема чого збирати.. Якісь страшній неврожай поїв велячевні простори, чи то як насідок переднього заселення, чи то як проїстник грядущого голода.. Виснажено в край земля не родить, «сім'ю візаєдіть glichu wsezdje!»—мозоля польський поет і мимоволі зриав трізвонні питання—«то бедзе?..

Проте, мені вдається, наш бравий служака помилувся, признаїмі що до „настроєнія“. Звичайно, коли під ними розуміється „масовий безпорядок“, як ще робити агаданий у поєднаному огляді столовий пристав, то Іх справді нема, але у першого ж погляду видно, що тільки замятій у політичних міруваннях розум може поруч поставити „настроєнія“, „інтелігентні слова“, „свободна професія“, „ушануюча молодежь“ і т. н.—з „простими мелкими кражами“. Очевидно, „настроєнія“— це така точка в делікатні матерія, що грубому поліцейському розумові, який спеціалізувався на „кражахъ“, не заважа можна вважати її оцініть. Во, „настроєнія“ таки існують,—істота і тільки коли не виявляються наявіт будь-якими „вещественними“оказательствами.

Головний і найгучший настрій, що охоплює всю людність у державі, од верхів і до самих низів—це незадоволення. Глуше неформоване, не виразне, часто наявіт неусвідомлене, але незадоволення. Колись не дуже давно була в політичних кругах до-

сить популярною фразою про „втхомирання“. І от, здається, усіх утхомирило, вже ніхто й голосу не одваде, а отже задоволення як не було, там і нема. Нема наявіт там, де здавалося б, воно повинно бути, серед тах, за-для якого всею оту роботу втхомирання зроблено. Уже ж не ємо відтворені, оплюзть державності, на що чиновництво, ота, мозяя, буроваті, на що великі промисловці, грут сучасного життя—де ж було задоволені, як на серед ІХ! А отже маєте: чиновницькі квартали в Петербурзі дають чи не найбільшу голосом опозиційним депутатам, а що до дворянства, то.. От вим недалека Чернігівська губернія, губернія як губернія, а там часом спеціальні депутати од дворянства в Глобові (на що вже благонадійна людина!) на чолі мусила до самого д. Кокозцева удаватись, прохочи оборони од заходів місцевої адміністрації. Тож саме й серед великої промисловості, не кажучи вже про дрібноту, який провідність судилося поклати в собі незадоволення. Та у такім часом за-для великої земельної посільності та за-для такої-ж промисловості і проведено було акт 3-го ізва, за-для них секторено 3-іоніку Думу, ін перше місце за столом державної трамезі..

Останніми часами, правда, нові йдуть улюблени ділі в особі духовенства, що на теперішніх виборах рішуче одніхназад своїх попередників. Як підрахували газети, в 5681 уповноваженнях по війні Росії на духовенство приспадає 4815, або цілах 85 проц.! Місцева адміністрація спріє іде разом з виборцями духового станові, спріє Ім сприя і допомагає цій жменькій політичній Речепетлювів та кар'єристів усюкої маси, що—задоволена, чи ні—але дуже зручно закористовує на свою вигоду теперішню політичну ситуацію і гангується. Але нехай наявіт і задоволені за ці жменькі політичні Речепетлюви та кар'єристів усюкої маси, що—задоволена, чи ні—але дуже зручно закористовує на свою вигоду теперішню політичну ситуацію і гангується. Але нехай наявіт і задоволені за ці жменькі політичні Речепетлюви та кар'єристів усюкої маси, що—задоволена, чи ні—але дуже зручно закористовує на свою вигоду теперішню політичну ситуацію і гангується. Але нехай наявіт і задоволені за ці жменькі політичні Речепетлюви та кар'єристів усюкої маси, що—задоволена, чи ні—але дуже зручно закористовує на свою вигоду теперішню політичну ситуацію і гангується.

Білоилось перед виборами делегувата віднату начальственісну особу, що має промову перед отцями виборцями. Центральним місцем у тій промові був нагад, що в найбільшому повіті Кіївщини чимало есть вакантних парофій,—роузмійтє, мозяя, язиці.. Язиці в рисах наявіт ароуміли всю доказовою силу цього аргументу, але чи послухають? Та коли й послухаються, то чи не прорвуться чим-небудь небажані відмінами там, у Думі? Альже селянський законопроект у 3-їй Думі про обмеження великої земельної посільності не єто інші, тільки іправи батьків підтримані були на великій жах та обуренням своїм партійним сусідам.. То що вже тут про задоволення говорять, коли доводиться всіхніх екстремних заходів ужизні!..

Таким чином бачимо, що нема задоволення нізвіті там, де йому годують бути—серед тих шарпів громадянства, які ніби-то найцініріші дарунки і найбільшу ласку зверху одібрали. Про інші стані—селянство, робітнициків то що—не може, певна рі, і мози бути: робітництво раз-урі, і тепер теж, обирає саміх лівів, а селянство втратило постачану навініті репутацію всім задоволеніого що під час виборів до першої та другої Думи і тепер потребує очі та її ока. Лишайтесь по всьому дрібна жменька політичні Речепетлювів та кар'єристів усюкої маси, що—задоволена, чи ні—але дуже зручно закористовує на свою вигоду теперішню політичну ситуацію і гангується. Але нехай наявіт і задоволені за ці жменькі політичні Речепетлюви та кар'єристів усюкої маси, що—задоволена, чи ні—але дуже зручно закористовує на свою вигоду теперішню політичну ситуацію і гангується. Але нехай наявіт і задоволені за ці жменькі політичні Речепетлюви та кар'єристів усюкої маси, що—задоволена, чи ні—але дуже зручно закористовує на свою вигоду теперішню політичну ситуацію і гангується.

Во перетрусивши, знайшли наречії однією цілком задоволену людину, але.. на ній не було сорочки.. Може бороться й теперішні „ща-співі“ у нас люде—оті кар'єристі, що заробляють собі на політичній ситуації, націоналісти,—голі ходять вони, хоча її удялює російською зодягненіх.

Нема задоволені.. І це загальне незадоволені—го першій і найгучнішій настрій, що позначається під теперішній час. Другий, що поруч з ним іде—це теж загальне зиснірія що до найближчих етапів нашої майбутності то брж усіхніх надій на те, що все „якоє то буде“, якоє обійтися. Відомий „плем'ястєр“ над словомъ, стоячий до всого Купер'ян—ришучу належать тепер до цороди, що вже у нас перевелася й нащадків по собі не лишила. Було досить такіх Купер'янів за першої Думи, було вже трохи менше за другої, називіть за третьої спочатку овіянілися. Але коли ми показали на практиці, як англійці джерело йхнього фалозофічного „якоє то буде“—вони не вітримали такої важкої сирови. Третя Дума розвіяла до останку обівательської філозофії, Купер'ян заливши собі ще глібше в солому й не подав ніяких ознак життя. Принаймініст не ворується від, коли його, Купер'яна, кінкіли в усіх ніні на „геройські вчинки“, коли його й угрұщали, як умовляли, стравили, й підбадорували.. Нехай нікто не буде, аби мезі був святій епокі, —так відповідав він з своєю скованкою, і по зиснірії, цей росія, яків від того „спокою“—показаного, хот і гіршого, настрою я не знаю.. Краще вже, з кожного погляду краще, оті „настроєнія“, якіс та лялька наша становів, ніж єдій спокій, що, поз, мертвими кістками засіє або Купер'янами, що махнули на вас рукою: позивашася в темну солому..

Крик—то що не крик, який уши вухо із якого міг привик, Отто співаком крик, як тихо, якухо, Замови язик, бо в серці крик. Не дуже чуймо мають вухо ти, що не вчули й не розібрали отого, співаки-

шого крику“, як зовсім не бистре ѿху в у того прастава, що ухирівши за простими мелкими кражами“ проморгати такі занадто показані „настроєнія“, як оцає скопій—показані глибокого анімерія, що тільки десь під по-підом загального незадоволення..

„Настрія“, як бачимо, знаїшовся.

Цікаво тепер поглянути, чим і як одбивається від України щідча наявіт теперішньої виборчої—щоб не вживати голозагального слова: кампанія—скажу, як і перше,—процедура.

Як відомо, найбільш „испанко-рускими“ губерніями на цілу Росію по-казали себе на посередині виборах наші українські губернії, особливо Правобережні, і тільки „истинно-руським“ Візаробії та рохко до них наближається. Таке, напр., Поділля або Волинь і в першу наявіть Думу вибрали були людей, на яких доводилося великома ділом дивувати. Про третю Думу вже не згадую, є сота в гаком десятятів од українських губерній тільки 3—4 не заслини на правах лавах у Таврійському палаці. З ціого погляду наша Правобережжя, і заагані Україна, і тепер веде перед, як скільки вже виявляється тенденція отаких виборів. Так, Волинь виставила 321 співака в уповноважені, Поділля—399, а Кіївщина наявіть 477, —єтільки благонадійного з мусу, з по-значиці елементу не дала жадна з російських губерній. І не даста. Не даста через те, що якраз на Україні зародився і процвіт, аж „крик сельний“, тобі надзвичайно спрятний фрукт людський, що охрестя себе націоналістами“.

Добре тут націоналістам, родичам землі на них,—така родюча, що жи-тяться у Петербурзі, пан-і-геть Третягов, зараз на націоналіста перекинувся, скоро вернувшись до рідних цвята, і горює стоять за спілку духовенства а самима тільки націоналістами. Позірів тут мабуть такоже націоналістичне, що нахочі його за-біважаєтъ памороки наявіт промітним октаврастам.

Справді—чи не диво! Де-ж і бути, адавалося б великоруському націонав-

ламові, як не в Великоросії, в самому центрі великоруських земель? Огже ні: там його майдж не чути, зате розспиняються за його люде, яким великоруський націоналізм привнаймає дaleкі спралі, і в стороні, що підняли користі для себе, од того націоналізму не зискає. Всі оті Трегубови, Атапазевичі, Адрійчуки і Сторчаки і т. п.—що їм націоналістична Гекубі? Проте цей національний конкубінавт імпровізованіх патріотів з націоналістичною Гекубою показує, який добрий нах вони мають і як зуміли вони пропагандувати цілісністю до обставин. Офіційний націоналізм—адже він тільки на анонаванні до інших національностей і віддається, тільки тими отрутними вишарами ж хвіститися, що підвімлюється в атмосфері національної ворожечі. Тих вишарів нема і не може бути там, де людність належить до однієї нації, як у центральний Великоросії, зате тим гостіні вони, що національні стосунки більш послугані. А нема, певне, більш поспущаних і більш нормальних стосунків національних, як у нас на Україні. Найбільша маса людності належить тут до непривласненої національності, якій давно вже зазлено „не бути“ на білому світі; дали, тут же проходить „межа осконості“ в усіх із демократизуючими наслідками; тут же таки глядаються і „польська інтрига...“ Одно слово—з на чому награвати спеціалістами од патріотизму й в коло чого рука погріта... „Мазепинці“—раз, „жид“—два, „поляк“—три. Умій тільки вогонь запалити, а вже чаду-чаду буде!

І вогонь запалено вдало. Пока український рух, придушеній і засипаний грубим шаром заборів, тає там десь у глибині, непримітно для стороннього ока—потім патріоти задовільняють свою націоналістичну азєтитикою копітом „жіда“ та „ліха“. Але осстанніми часами преферають рішуче починаючи схилятися на наш бік, хоча не забувають, певна річ, і двох попедів “внутрінніх ворогів”. Тут не має потреби адгудувати про ті націоналістичні оргії, що здіймаються круг

вигданого „мазепинства“ й не минають ні одного прояву українського руху. Треба тільки заначити, що укарбажерза писавши „Кіевлянина“ і „Подільяніна“, Черніговського Слов’я та „Руської Правди“ та ще як там вони азуться, потроху підготували грунт до того, що на націоналістичному обрів „мазепинство“ все більш і більш простори починає займати; не боротьбу з ним виложується все численіша рать „богатирів слова и дъла“ в стародавньому специфізмі розумінні цих слів. І от ми діждалися нарешті того, що українство стало одним із ключів цієї час виборів, що на йому скучено чи не найбільшу пайку тієї вічної відповідності, без якої жадез „порядний патріот“ не може обійтися. А це, між іншим, ставить якісне, візваніше нашу національну справу і з другого боку, не вгадуючи вже про те, що здобуваємо до неї загальній інтерес у загріженніманістичних кругах. Огже українська справа і з негативного і з позитивного боку робиться потроху із центром, у якому сходяться передважорії нації нашому краю, як воно є повинно власне бути.

Кажу—центр і не думаю, що в цьому можна зважити якісь перебільшення. Згадаймо тільки всі попередні вибори і зважмо, як поставлено було за них українську справу, по-тому порівнямо з теперішніми, ввязані до того їх на увагу, що попередні вибори обдувались за далеко країнами для громадянства обстави і що, значить, однієї постановці нашої справи обставини тепер взагалі не сприяють. Але наскільки за таких умов-ми бачимо замітне зростання ваги українства під час виборів. І цю вагу оцінюю вже належним способом з обох боків: і праві, і ліві партії, кожна по своєму, зажажіла вже цю вагу і роблять відповідні заходи, щоб так чи інакше II використати. Ми знаємо, що праві партії, а особливо націоналісти, які звали собі у нас захистне кубелечко, де дали все більш починяючи виздити спеціально на „мазепинство“, —і це підков на турально. Що там собі не говори про „жид-

ловське засильє“ та „польську інтригу“—ці питання мають виключно місцевий характер і по-за можливості та етнографічною Польщею викликати можуть тільки теоретичний інтерес. На них патріоти собі великих завірів у майбутності не можуть сподіватися і од такого чи іншого розвивання цих справ долі Росії дуже не одмінні. Ішша річ а українським питанням, і не дурно на йому шукати лазів як тільки реакційні круги російського громадянства, а й ті, хто тепер підвищується під поступовість—од ліберал-ліаспортистів в „Утре Росії“ до прайзінг-к. д. а „Уссікій Місії“. Адже цих самі круги і відроzen на газеті, загрожуючи, мовляв д. Струве, „величайшими і неслыханими“ (І) расколом у руській (ІІ) нації, который явится... подлинними государственними і народними б'єдметами“, як що українство у велику силу розростеться. Енергії слід поважати відповідати І енергія діла. На таку ситуацію, як згаданий „рваколь“, справді можна схімати людей, яких важко візнати і на „жіда“, і на ліха“. Отож хоча б які випадкові причини іноді водили виборцями і віддавали Іхні голоси за націоналістів—голосують же, напр., на Поділі до архієрей, що, як запевняє наш заискувач, „вихнута еп. Серафима в Думу, аби в епархії стало спокійніше“—проте в основі їхній виборчі грувовані мав боротьбу з українством, і як з національним рухом, і як з демократичною течією, що скотяє за інтереси насамперед широких мас на Україні. З другого боку та ж саме починають, вдається, розбирати і постулювати: що вплив агресивного націоналізму не тільки на українство окопинився, але захопив гуртом і загально-демократичні домагання. З цього повога під час теперішніх виборів ціла відзнака нових політичних комбінацій, до яких ще маємо вернутися.

Сергій Ефремов.